

Horvátok¹

A horvátok eredetéről Konstantin császár azt írja, hogy a Kárpátokon túli Fehér-Horvátországból költöztek a 7. században Dalmáciába. Népnevük eredete pontosan nem tisztázott. Szent István király területszerző tevékenysége során kiterjesztett e hatalmát a déli szláv (szlavón) területekre és Szlavón bánóság alatt a helyi szláv Svetoslavić család vezetésével belső önállóságot élvező tartományt hozott létre. Szent László király 1091-ben elfoglalta Horvátországot, ahol sógora, az utód nélkül elhalálozott horvát Zvonimir uralkodott.² Horvátország ezzel elvesztette önállóságát, és a Magyar Királyságon belül önálló, autonómiával rendelkező, közigazgatásilag különálló tartomány, bánóság lett. 1476-ban Mátyás király Horvát-Szlavón bánóság név alatt egyesítette a két bánóságot. A mohácsi vész után I. Ferdinánd, majd a török uralma alá került, 1790-ben pedig magyar kormányzat alá rendelték. 1805-ben Napóleon ellenőrzése alá került, aki 1809-ben Horvátországból, Dalmáciából és Szlovéniából létrehozta az 1814-ig fennálló Illír Királyságot.

Miután 1815-ben a bécsi kongresszus a területek visszakerülése mellett döntött, a Habsburgok a Magyar Korona országaként kezelték. A horvát nemzeti mozgalom elindítója Ludevít Gaj (1809–1872) volt. Jan Kollár szlovák költő hatására a délszláv népek számára egységes irodalmi nyelvet és írásmódot dolgozott ki. 1830-ban adta ki horvát nyelven „A horvátszláv helyesírás rövid vázlatára” című munkáját. 1836-ban létrehozta az első horvát nyelvű politikai lapot a *Hrvatsko slavonskodalmatinske novine*-t.

Horvát nemzetiségűek a 16. században költöztek nagyobb számban Szlavónia, Dél-, és Nyugat-Magyarország elnéptelenedett területeire. A legnagyobb mértékű vándorlás az 1530–40-es évekre tehető. A gradistyei horvátok³ az 1493-as töröktől elszenvedett vereség után kezdtek Magyarországra menekülni Horvátországból, de a Batthyány, az Erdődy, és a Zrínyi családok a veszélyeztetett délkeleti területekről szervezetteren is áttelepítették horvát jobbágyaikat a mai Vas, Zala és Győr-Sopron megye területére. Beköltözésük eltartott egészen a 17. század közepéig.

A jobbágyok Horvátország különböző vidékeiről jöttek, nyelvjárás szempontjából nem voltak egységesek; felismerhető néprajzi jegyekkel rendelkező népcsoporttá hazánk területén váltak.⁴ A 19. századig a társadalmi változások nem érintették döntő mértékben a horvátságot. Zárt településeken éltek, megőrizték mély vallásosságukat, gazdag népi hagyományaikat, s nem utolsósorban a nyelvüket. A horvátok is adtak egy aradi vértanút: a magyar honvédség horvát származású tábornokát, Knezić Károlyt.

Horvátország az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején megpróbálkozott az önállósodással, de elszakadási kísérlete 1849-ben meghiúsult. 1868-ban a XXX. törvénycikkkel létrejött a horvát–magyar kiegyezés. Ennek értelmében a magyar politikai elit politikai

---

¹ Forrás: <http://www.vasmege.hu>, <http://www.kuga.at/hrvati/hu/ii/3.htm> és Gyurok János: *A magyarországi horvátok*. Pécs: Gálos Nyomdász Kft. 1998.

² László király egyik lánytestvére, Ilona, Zvonimir felesége volt.

³ Nevük Burgenland horvát fordításaként terjedt el a gradišcei elnevezésből származik.

⁴ Sokcsevits Dénes: *A magyarországi horvátok rövid történelme*. <http://www.horvatok.hu/index.php?id=6>.

nemzetnek ismerte el a horvátokat és kimondta, hogy Magyarország, Horvát- és Szlavónország egy államközösséget képeznek, amelyen belül Horvátország a belügy, az igazságügy, a vallásügy és a közoktatás terén önkormányzati jogokkal rendelkezik, pénzügyileg azonban nem kapott önállóságot; bevételeiknek csak 44 százalékát tarthatta meg saját belügyei költségeinek fedezésére. Az országban önálló parlament és kormány alakult. A horvát parlament kezdetben 29, majd 40 képviselőt delegált a magyar országgyűlés alsóházába, kettőt pedig a felsőházba. A belső közigazgatásban, törvényhozásban, bírászkodásban és az oktatásban, sőt a közös kormányzat működésében is a hivatalos nyelv a horvát volt. A magyar fővárosban székelő közös minisztériumok kötelesek voltak elfogadni a Horvátországból érkező horvát nyelvű előterjesztéseket és beadványokat, és azokra horvátul is kellett válaszolniuk. Egyes magyar kormányok időnként megkísérelték a magyar hivatalos nyelv érvényesítését Horvátországban is, de a horvátok sikeresen ellenálltak. A trianoni határok kijelölése kettéosztotta a horvát településeket, közülük az 1921. évi népszavazás után a nyugat-magyarországi területek Ausztriához csatolása után húsz, részben horvát lakossággal rendelkező település került Magyarországhoz, nyolcvan pedig Ausztriához.

A magyar érzelmű horvát lakosság kezdeményezésére politikai tárgyalások, tüntetések és végül népszavazás eredményeképpen 1923-ban Olmód, Kis- és Nagynarda, Alsó- és Felsőcsatár, Horvátlövő, Szentpéterfa visszakerült Magyarországhoz. A falvak lakosságát azonban megosztotta a kérdés. A parasztság Magyarországhoz ragaszkodott, a kereskedők, kézművesek és idénymunkások pedig Ausztriától remélték gazdasági felemelkedésüket. A visszacsatolás emlékére minden községben emléktáblát állítottak. Szentpéterfát, mint a folyamat fő elindítóját a Magyar Nemzeti Szövetség a *Communitas Fidelissima* (A leghűségesebb falu) címmel tüntette ki.

A II. világháború után súlyosan érintette a horvát településeket az 1949-ben felállított „műszaki zár”, mivel e határ menti falvakat a vasfüggöny elzárta a külvilágtól. Ebből adódóan, valamint a mezőgazdaság erőszakos átalakítása miatt a horvát lakosság jelentős része a jobb megélhetési lehetőségek reményében elvándorolt. 1948 és 1956 között a horvát kisebbségnek egyre rosszabb lett a helyzete. A magyar állam megszakította a kapcsolatát a Tito marsall vezette Jugoszláviával. A magyar nemzetpolitikai érdekek büntetéseket, elnyomásokat és letartóztatásokat eredményeztek a horvátok körében. Az '50-es években minden horvátok lakta településről telepítettek ki családokat. A Horthy-korszakhoz hasonlóan az emberek féltek vállalni nemzeti hovatartozásukat. Néhányan közülük magyarosították a nevüket, a kor lelki maradványai még a mai napig is érezhetőek. Miután Magyarország helyreállította a jó kapcsolatát Jugoszláviával, a horvát kisebbség helyzete is javulni kezdett, a népi és kulturális élet újjászületett.

A horvát kisebbség létszáma

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint Magyarországon 15 620 fő tekinti magát horvát nemzetiségűnek, és 14 345 fő nevezte meg anyanyelvének a horvát nyelvet.⁵ A két számadat közé esik azok száma, 14 788 fő, akik családi, baráti közösségben is használják a horvát nyelvet. A fenti adatokat kiegészíti, hogy a horvát nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz 19 715 személy kötődik. Az 1990. évi népszámlálás adataihoz képest 18,4 százalékkal csökkent a horvát anyanyelvet vállalók száma, ugyanakkor 15,1 százalékkal nőtt a horvát nemzetiséget vállalók száma. A horvátok által legnagyobb számban lakott településeket a horvát és a nyugati határ mentén találjuk. Hat olyan település van Magyarországon – Felsőszentmárton, Narda, Tótszerdahely, Drávasztára, Molnári és Szentpéterfa –, ahol a népszámlálás szerint a horvát nemzetiségűek, illetve anyanyelvűek száma is meghaladja az összlakosság 50 százalékát. Becslések szerint a Magyarországon élő horvát nemzetiségűek létszáma meghaladja a népszámlálási adatokat, és körülbelül 80-90 ezer főre tehető.

Szervezetrendszer

1990-ben alakult meg a Magyarországi Horvátok Szövetsége. A szervezet székhelye Budapesten van, elnöke Osztrogonác József bajai iskolaigazgató. A szövetség, mely hat régió horvátságát gyűjti egybe, több mint 6 ezer fős tagsággal, központi költségvetési támogatással működik.⁶ A horvát kisebbség sikeresen szerepelt a kisebbségi önkormányzati választásokon. Az első választási ciklusban 57, a másodikban 74, míg a harmadikban 107 horvát kisebbségi önkormányzat alakult. 2002-ben 20 településen a megválasztott helyi települési önkormányzat alakult át kisebbségi önkormányzattá, megvalósítva a helyi kisebbségi autonómia e legteljesebb modelljét. Ezzel párhuzamosan 20 horvát nemzetiségű polgármester is mandátumot nyert.⁷

Az Országos Horvát Önkormányzat először 1995. április 1-jén alakult meg, elnöke dr. Karagics Mihály lett, aki egészen 2007-ig megszakítás nélkül töltötte be az elnöki funkciót. Az önkormányzat 1997 tavaszán központi székházat vehetett birtokba Budapesten, a VIII. kerületi Bíró Lajos utcában. A 2006. október 1-jén megtartott kisebbségi önkormányzati választásokon 115 települési horvát kisebbségi önkormányzat megválasztására került sor. Horvát kisebbségi névjegyzék összeállítását 170 településen kezdeményezték, a horvát választói névjegyzékre feliratkozottak száma 11 090 főt tett ki. A választók létszáma 115 településen haladta meg a törvényben előírt választási küszöböt jelentő 30 főt, e településeken a választói névjegyzékeken összesen 10 102 választópolgár szerepelt. A horvátok által lakott települések közül aktivitásban kiemelkedett Szentpéterfa (589 fő),

⁵ <http://www.nepszamlalas.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tabl01/load01.html>.

⁶ <http://www.horvatok.hu/index.php?id=6>.

⁷ http://www.nemzetpolitika.gov.hu/index.php?main_category=4&action=view_item&item=583.

Felsőszentmárton (436 Fő), Kópháza (359 fő) és Kimle (308 fő). A nagyobb városok közül Pécssett 234-en, míg Budapest 17 kerületében összesen 907-en iratkoztak fel a névjegyzékre.

A választásokon a megszerezhető 575 képviselői mandátumért 806 jelölt indult versenyre. A horvát jelöltek többségét (638 fő, 79,2 százalék) a Magyarországi Horvátok Szövetsége támogatta. A 115 településen kiírt választások mindegyikén érvényes választásra került sor, így összesen 115 horvát kisebbségi önkormányzat alakult meg. Ez kisebb növekedést jelent 2002-höz képest, amikor 107 horvát kisebbségi önkormányzat alakult. A választáson való aktivitás meghaladta a 75 százalékot, összesen 7656 választó szavazott a horvát listákra. A megválasztott 575 elektor többsége, 78,6 százaléka a Magyarországi Horvátok Szövetségének jelöltje. A választási eredmények alapján a horvát közösség 7 középszintű (fővárosi és megyei) önkormányzatot hozhatott létre. Megyei szintű kisebbségi önkormányzat alakulhatott 6, horvátok által lakott megyében (Baranya, Bács-Kiskun, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Vas és Zala megye).

A hazai állami oktatási hálózat szerves részeként a horvátság nemzeti és etnikai nevelési program szerint működő – óvodától az egyetemig terjedő intézményekkel rendelkezik. Három óvoda működik anyanyelvű, míg 21 kétnyelvű program szerint. Két tannyelvű horvát oktatás 5 általános iskolában, Budapesten, Felsőszentmártonban, Hercegszántón, Pécssett és Szentpéterfán folyik.⁸ Magyarországon középfokú horvát nyelvű oktatás két gimnáziumban, Budapesten és Pécsen van. Mindkét intézmény oktatási központ szerepét tölti be, melyhez óvoda, általános és középiskola, valamint diákközpont tartozik. Felsőfokú horvát oktatás több magyarországi intézményben folyik. Horvát nyelv és irodalom szakos képzés folyik Budapesten az ELTE Bölcsészettudományi Kar Szláv Filológia Tanszékén, Pécssett a JPTE Bölcsészettudományi Kar Horvát Tanszékén, a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Horvát Tanszékén, Baján az Eötvös József Főiskola Nemzetiségi és Idegen nyelvi Tanszékén és Sopronban a Benedek Elek Pedagógiai Főiskola Nemzetiségi és Idegen nyelvi Tanszékén. A horvát nyelvű felsőfokú képzésben mintegy 100 fő vesz részt. A Horvát Köztársaság és a Magyar Köztársaság között aláírt kulturális, oktatási és tudományos szerződés értelmében lehetőség nyílik a horvát gimnáziumok érettségizettjei számára, hogy felsőfokú tanulmányaikat horvátországi egyetemeken végezzék.

A horvátság kulturális életét jórészt az országos, regionális és helyi szervezetek, együttesek szervezik. A megalakult horvát kisebbségi önkormányzatok e munkát csak erősítették. A községek többségében működik hagyományőrző együttes, zenekar, énekkar. Tevékenységük igen fontos az identitás megőrzésében. Egyre több kapcsolat épül anyaországi településekkel, melyek főleg a kulturális életet élénkítik. Az utóbbi években számos kulturális és hagyományőrző egyesület alakult és ért el hazai és nemzetközi sikereket. Az OHÖ adatai szerint mintegy 100 felnőtt, ifjúsági és gyermekkulturálcsoport (kórus, zenekar, tánc- és színjátszó csoport) tevékenykedik. Ezek közül kiemelendő a budapesti Fáklya és Tamburica, a mohácsi Zora, a pécsi Baranya és Tanac, a murakeresztúri Morica, a szentpéterfai Gradistyei Kulturális Egyesület és az undi Veseli Gradišćanci együtt es. A horvát nyelv és kultúra átörökítése szempontjából nagy jelentőséggel bír a pécsi Horvát

---

⁸ <http://www.horvatok.hu/index.php?id=34>.

Színház. Működését a központi költségvetés nemzetiségi színházi pályázatából és a helyi fenntartó által nyújtott önkormányzati támogatásból kapott források biztosítják.

A horvát anyanyelvű olvasók igényeit négy báziskönyvtár, valamint községi és iskolai könyvtárak hálózata elégíti ki. A horvát kisebbség bázismúzeumának szerepét a mohácsi Kanizsai Dorottya Múzeum tölti be.⁹ A hazai horvátok nyelvének, kultúrájának és hagyományainak tudományos értékű kutatására és publikálására az OHÖ 2003-ban alapította a Magyarországi Horvátok Tudományos Intézetét.¹⁰ Az intézet éves támogatása beépül az Országos Horvát Önkormányzat költségvetési támogatásába. Az OHÖ legfontosabb feladatának a kisebbségi autonómia kiterjesztését tekinti. Ennek keretében számos saját alapítású és átvett intézményt működtetnek. Ezen intézmények a Hercegszántói Horvát Tanítási Nyelvű Óvoda, Általános Iskola és Diákotthon, a Croatica Kulturális, Információs és Kiadói Kft, a Pagszigeti Horvát Képzési és Üdülési Központ, a Horvát Tudományos Intézet, a Magyarországi Horvátok Keresztény Gyűjteménye és a Pécsi Horvát Klub. Az OHÖ 2009-ben egy új intézménnyel gyarapodott, mivel a pécsi önkormányzattól átvették a pécsi Horvát Klubot.¹¹ A 2009. június 2-án aláírt szerződés szerint a város az önkormányzat tulajdonába adta a klub épületét és a fenntartást is.

A magyarországi horvátok római katolikus vallásúak, a történelem során a katolikus egyház igen jelentős szerepet töltött be a magyarországi horvátság körében. Napjainkban a hazai horvátok körében is élénkül az anyanyelvű vallási élet. A kis települések mellett Szombathelyen, Pécsen és Budapesten is van igény rendszeres horvát nyelvű istentiszteletre. Kőszegen kétheti rendszerességgel van horvát istentisztelet. Magyarországon csak kevés lelkész beszél a horvát nyelvet, így szükség lenne anyaországi segítségre, illetve arra, hogy a települések magyar lelkészei nagyobb odafigyeléssel kezeljék az anyanyelvhasználat ügyét.

Az OHÖ a Magyarországi Horvátok Szövetségével közösen alapította a Croatica Kulturális, Információs és Kiadói Közhasznú Kht.-t, mely nonprofit vállalkozásként szervezi a horvát kisebbség kulturális, kiadói és információs tevékenységét.¹² Fő területként a hazai kisebbségi könyvkiadásba kapcsolódtak be. Kiadásukban – központi költségvetési támogatással – hetente jelenik meg a horvátok egyetlen rendszeresen megjelenő lapja, a *Hrvatski Glasnik*. A kht. szervezeti keretei között 2005. október 28-án kezdte meg működését az internetes Croatica Rádió. A Magyar Rádió és a Magyar Televízió részeként Pécsen működnek a horvát nemzetiségi rádiós és televíziós szerkesztőségek. A Magyar Rádióban a horvátoknak napi 2 órás anyanyelvű rádióműsora van.¹³ Horvát nyelvű tévéműsor, a „Hrvatska kronika” heti 25 percen készül, és két időpontban, ismételve kerül sugárzásra.¹⁴

Az elmúlt évek eseményei jelentős változást hoztak a magyarországi horvát kisebbség életében. Az önálló és független Horvát Köztársaság megalakulásával, majd a háborús

⁹ http://www.museum.hu/museum/index_hu.php?ID=169.

¹⁰ <http://www.horvatok.hu/index.php?id=39>.

¹¹ <http://vakbarat.pecs.hu/pokos/epitmeny/august.html>.

¹² <http://www.croatia.hu/index.php?id=65>.

¹³ www.radio.hu.

¹⁴ <http://premier.mtv.hu/Rovatok/Kisebbsegimusorok.aspx>.

helyzet megszűnésével tényleges anyaországi kapcsolat bontakozhatott ki. A horvát kisebbség és szervezeteinek kapcsolatai Horvátországgal jók, az egyre bővülő helyi kapcsolatok ezt csak erősítik. Horvátországban is növekszik a magyarországi horvátság ismertsége és tekintélye. Horvátország minden horvát nemzetiségű személynek – kérésre – horvát állampolgárságot biztosít, függetlenül attól, hogy a világ mely táján él. Ezzel a lehetőséggel magyarországi horvátok is élnek. A kapcsolatokra igen jó hatással van az a tény, hogy a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság közötti állami kapcsolatok napról napra bővülnek és fejlődnek.

A kétoldalú stratégiai partnerségi viszony a horvát közösségben igen pozitív visszhangra talált. Az 1995. április 5-én aláírt példaértékű magyar– horvát kisebbségvédelmi egyezmény szabályozza a két ország kisebbségpolitikai együtt működését. Az egyezmény előkészítésében a magyarországi horvátok és a horvátországi magyarok képviselői egyaránt részt vettek. Az egyezmény rendelkezése szerint megalakult és működik a Horvát–Magyar Kisebbségi Vegyes Bizottság, mely alakuló ülését 1995 szeptemberében Zágrábban tartott a. A X. ülésre 2008. június 2-án Budapesten, a XI. ülésre pedig 2009. december 1-jén Zágrábban került sor. Az anyaország jelentősebb anyagi, pénzügyi támogatásáról a horvát kisebbség esetében évekig nem beszélhettünk. Ugyanakkor az elmúlt években Horvátország két fontos beruházáshoz – a Pagszigeti Horvát Képzési és Üdülési Központ és a Pécsi Miroslav Krleža Horvát Iskolaközpont – jelentős anyagi támogatást biztosított. Mindkét esetben közös magyar és horvát kormányzati fellépés és támogatás tette lehetővé a beruházás megvalósítását. Az anyaország és a horvát kisebbség kapcsolattartásában jelentős szerepe van annak is, hogy a budapesti Horvát Nagykövetség és a pécsi Főkonzulátus mellett Nagykanizsán tiszteletbeli konzulátus működik.